

En Bolivio en julio 1915 ŝi estis akceptita de la Radikala Junularo, la Laborista Federacio, la intelekta centro "El Porvenir" kaj la Socia Centro de laboristoj. Ĝi estis ankaŭ en 36 lokoj en Brazilo. Ĉi-jare ŝi faris sian duan vojaĝon al Ĉilio sed la situacio ŝanĝiĝis, la ĉiliaj radikaluloj pli engaĝiĝis kun la konservativuloj kaj la akcepto de Sárraga estis malpli efusiva. La opozicio estis malpli antiklerikala kaj la liberpensulo havis nur la subtenon de la anarkiistoj. En la nordo ŝi estis akceptita de la centroj kiuj portas ŝian nomon. Finfine, li vizitas Magallanes denuncante la misuzon de la salesianaj misiistoj kun la indiĝenaj homoj en la insuloj de la Markolo. En ĉi tiu jaro li ankaŭ malsaniĝis kaj ne povis eldoni la sekvon de sia libro "Klerikismo en Ameriko", kiu estos nomita "Ĉilio". En 1924, loĝante en Meksiko, li iris al Kubo por doni tributkonferencon al la murdita meksika ŝtatestro Felipe Carrillo Puerto (1872-1924), evento organizita de la Socialista Grupo de Havano. Tie, kune kun Julio Antonio Mella (1903-1929), la fondinto de la kuba komunista partio, li fondis la Antiklerikalan Ligon, sed la diktatoro Machado, dum sia ekzilo en Meksiko, murdis lin en 1929. Ankaŭ Sárraga estis amiko de sia partnero, la fotistino Tina Modotti. En 1930, ŝi fondis la Antiklerikalan Federacion de virinoj en Ekvadoro.

Bildo 2

Belén de Sárraga intervjuita de la ĵurnalisto Andiano el la revuo Crónica en 1932

Fonto: "Belén de Sárraga (1872-1950)", en Estel Negre. Ateneu Llibertari [citita la 15-an de januaro 2013]: havebla ĉe <http://www.estelnegre.org/documents/sarraqa/sarraqa.html>

Ŝi revenis al Hispanio en 1931, kiam la Dua Respubliko estis deklarita.²⁸ Belén de Sárraga prezentiĝis por la elektoj por la Radikala Respublikana Partio en Malago. Li pensis, ke li povas unuigi ĉiujn respublikajn partiojn, kiel faris Salmerón en 1903, tamen, kiel diras al ni Manuel Ledesma:

[...] ŝia prezento kiel kandidato por Malago en la ĝeneralaj elektoj de 1933 - nun kiam virinoj povis voĉdoni kaj esti voĉdonitaj por - estis tre ege fiasko. En la urbo, kie li estis la gvida figuro de la maldekstro je la jarcentŝanĝo, nur mil voĉoj memoris liajn oferojn. Pli juna virino, Concepción López Mesa, prezentita de la komunista partio, akiris anstataŭe pli ol naŭ mil voĉojn²⁹.

Kaj ni perdas la spuron de ŝi ĝis ŝi estas honorita en la Virina Kongreso en Valencio en 1937. Kiel montras al ni ĉi tiu letero de 1938, ŝi laboris por la Asocio de Veteranaj de la Respubliko. Posteulo de lia substrekas ke li partoprenis en forigo de rifuĝintifanoj de Valencio en 1938.

Bildo 3

Belén de Sárraga kun siaj kolegoj de la Nacia Konsilio de la Ibera Federacia Partio (Barcelono, 1936)

Fonto: "Belén de Sárraga (1872-1950)", en Estel Negre. Ateneo Llibertari [citita la 15-an de januaro 2013]: havebla ĉe <http://www.estelnegre.org/documents/sarraga/sarraga.html>

²⁸ Rafael Luis Gumucio Rivas, "Belén de Sárraga, liberpensulo, anarkiisto kaj feministo", Polis, Revuo de la Bolívaria Universitato 3, n-ro. 9 (2004).

²⁹ Manuel Ledesma Pérez, "Por teroj de Hispanio kaj Ameriko: Belén Sárraga, feministo kaj liberpensulo", en Intelektaj retoj kaj formado de nacioj en Hispanio kaj Latin-Ameriko 1890-1940, red. Marta Elena Casaús Arzú kaj Manuel Pérez Ledesma (Madrid: Aŭtonoma Universitato de Madrido Ediciones, 2005), 417.

Laŭ la informoj venantaj el Meksiko, ni scias, ke li forlasis Francion al Meksiko kun la ŝipoj, kiujn prezidanto Cárdenas ĉartis por la hispanaj ekzilitaj rifuĝintoj. Du malsamaj fontoj diras ke li alvenis sur la Flandre en 1939, enŝipiĝante en Saint Nazaire la 4-an de aprilo kaj alvenante en Veracruz la 21-an de la sama monato. En Mexico DF li dediĉas sin al skribo por la radio sed ili ne plu pagas lin sufiĉe por pluvivi kaj li komencas labori kiel komizo en vendejo. Sed tio ne malhelpas lin en 1945 fari paroladon por la tago de la virinoj pri la venko de la Aliancanoj, jen fragmento de ĝi provizita de Pilar Domingo Prats:

Sed la severa realo instruas al ni, ke la novaj formuloj por la kolektiva vivo ne estas improvizitaj sed estas la produkto de longa ellaboro en la konsciencoj kaj ke malgraŭ la progresoj akiritaj en la socia kaj politika progreso, ĝi ankoraŭ ne eblis en iu urbo, gustumi la avantaĝojn de integrala Demokratio...

Ne necesas do peti de Venko pli ol tio, kion ĝi povas kaj devas doni al ni: Mondo liberigita de totalisma agreso kun garantioj, ke ĝi ne povas plu okazi, ĉiuj popoloj, kies suvereneco estis detruita de perforto, restarigitaj en siaj rajtoj kaj libera de eksterlanda premo por determini iliajn destinojn³⁰.

Ŝi mortis en 1955 en Meksiko meze de la Malvarma Milito, ŝiaj kolegoj de la Ateneo Pi kaj Margall adiaŭis ŝin kun funebra robo. La ĉilia historiistino Julia Antivilo rakontas al ni pri la malfacilaĵo, kiun ŝi havis por trovi la anoniman tombon de Belén de Sárraga en la jaro 2000.

Konkludo

Sárraga ne estis la sola respublikana, feminisma, framasona kaj liberpensula virino, sed ŝi estas tiu, kiu plej vojaĝis kaj estis la plej konata respublikana³¹ propagandisto de sia tempo. Dum ni trapasis ĉi tiun mallongan biografion ni renkontis aliajn framasonojn kaj liberpensulojn, sed nun ankaŭ estas studata la sekva generacio de virinoj, tiuj kiuj venis kiam ŝi iris de Hispanio al Meksiko kaj tiuj kiuj restis post la milito en Hispanio. en la malliberejoj de Francisco Franco.

Fontoj

" Betleĥemo de Sarraga (1872-1950) ". En Estel Negre. Ateneu Llibertari. Havebla en

<http://www.estelnegre.org/documents/sarraga/sarraga.html> Oficiala

Bulteno de la Hispana Granda Oriento (1908).

---

³⁰ Pilar Domínguez Prats, "Hispanaj intelektuloj en ekzilo en Meksiko: Margarita Nelken kaj Matilde de la Torre", (artiko prezentita ĉe la VIII Internacia Kongreso pri Historio de Ameriko, Las Palmas de Gran Canaria, 1998 [citita la 15-an de januaro 2013]): havebla ĉe <http://www.americanistas.es/biblo/textos/08/08-085.pdf>

³¹ Ledesma Pérez, "Por la teroj de Hispanio kaj Ameriko", 411.